

26 31
ŚLĄSKIE

1. Obiekt

187/8/2/10 KWK "WIECZOREK". ZESPOŁ SZYBU PUŁASKI.

2. Czas powstania

1907

3. Miejscowość

KATOWICE -
NIKISZOWIEC 0

11. Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

autor zdjęć Ł. Konarzewski
data wykonania 1986
miejsce przechowywania negatywów WOBiDZ

4. Adres

Katowice-Janów, ul. Szopienicka 40?

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo katowickie

gmina -

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Janów

7. Przynależność administracyjna
przed 1.VI.1975

województwo katowickie

powiat Katowice

8. Właściciel i jego adres

KWK "Wieczorek", ul. Szopienicka
Katowice

9. Użytkownik i jego adres

j.w.

10. Rejestr zabytków

A/1384/89

20.03.1989

Nr ..... data .....

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu.

Gwarectwo Spadkobierców Gieschego (Bergwerks-gesellschaft Georg v Giesches Erben) z siedzibą we Wrocławiu powstało z masy spadkowej kupca wrocławskiego Jerzego von Giesche, który w 1704 r. uzyskał przywilej cesarski na eksploatację górnośląskich rud galmanu. Przywilej ten pozostał przy jego spadkobiercach do 1802 r. Założyciel firmy zmarł w 1716 r., a jego faktorie handlowe i kopalnie przeszły na własność jego syna Fryderyka Wilhelma. Po jego śmierci w 1754 r. majątek przeszedł na jego trzech siostrzeńców. Nie podzielono jednak masy spadkowej, lecz stworzono spółkę rodzinną. Do Kolegium Reprezentantów wchodził przedstawiciel rodziny: von Pogrellów, von Wildensteinów, i von Teichmannów. W 1845 r. utworzono spółkę akcyjną pod nazwą Gwarectwo Spadkobierców Gieschego (BG vGE), która uzyskała osobowość prawną w 1860 r. Równoległe do zmian organizacyjnych firmy następował jej rozwój ekonomiczny. Po opanowaniu technologii wytopu czystego cynku z galmanu na początku XIX w. firma Giesche rozpoczęła zakładać huty cynku najpierw w okolicach Szarleja (m. Piekary Ś) gdzie mieściły się kopalnie rud, a potem w okolicach Katowic gdzie nabyła kopalnie węgla. Wielki kombinat hutniczy cynku "Wilhelmina" powstał w okolicy Szopienic w latach 30-tych XIX w. Jednocześnie zakupiono kopalnię węgla Jutrzenka (Morgenroth) w okolicach Janowa, która miała dostarczać węgla kamiennego do tej huty.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, dach, wnętrze wyposażenie, instalacje)

Zespół zabudowy przemysłowej związany z szybem "Pułaski" KWK "Wieczorek" położony jest na południowy wschód od zasadniczej części osiedla Nikiszowiec w dzielnicy Katowic o tej samej nazwie. Zajmuje on tereny o wydłużonym kształcie ciągnące się z południowego-zachodu na północny-wschód. Od północnego zachodu zespół przylega do ul. Szopienickiej, przy której znajduje się też główna brama wjazdowa zakładu, a następnie do ul. Dymitrowa, stanowiącej z kolei południowo-wschodnią granicę zabudowy, integralnie związanej z kopalnią osiedla robotniczego Nikiszowiec. Od północnego-wschodu kopalnię ograniczają ogródki działkowe, od południowego -wschodu i południa - lasy. Na terenie zespołu zabudowy związanej z szybem "Pułaski" przeważają budynki posiadające ściany nośne z cegły. Wyjątek stanowią budynki samego nadszymbia i sortowni o ścianach na konstrukcji stalowej wypełnionej cegłą. Prawie wszystkie dachy posiadają więźbę o konstrukcji stalowej względnie stalowo-drewnianej i są kryte deskami oraz papą. Jedynie zespół maszynowni ma pokrycie z dachówki. Rzuty w przewodzie-prostokątne, wydłużone z wyjątkiem zespołu maszynowni i przetwornicy oraz nadszymbia, którego rzut zbliżony jest do kwadratu. Bryły sortowni, nadszymbia oraz elektrowni są bardziej rozczłonkowane i mają trzy kondygnacje. Bryły pozostałych budynków są przeważnie zwarte częściowo podpiwniczone i jednokondygnacyjne. Brama wjazdowa znajduje się na zakręcie przy ulicy Szopienickiej w miejscu, które stanowi południowe zakończenie zabudowy osiedla Nikiszowiec. Za bramą rozpoczyna się główny trakt komunikacyjny wiodący najpierw na południowy-wschód lecz wkrótce skręcający na południowy-zachód. Po jego lewej stronie

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne Zespół szybu wydobywczo-zjazd.	17. Użytkowanie obecne Zespół szybu wydobywczo-zjazd-
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p><u>Zakład przetwórczy</u>: 1962, 1964 - remonty kapit. 1974 r. rozbud. i moderniz. adaptacja na płuczkę na ciecz ciężką. <u>Cechownia i kuznia</u>: Lata 60-te dobudowa od płn. bud. admin., 1973-4 remont kapit., 1983 r. zmiana funkcji. <u>Warsztat mechan i kuźnia</u>: lata 60-te dobudowa od północy <u>Budynek przetwornic</u>: lata 60-te dobudowa od połudn. zach.- <u>Pozostałe budynki</u>: bieżące remonty</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Stan zachowania wszystkich budynków - dobry.</p>	
<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Bardzo cenny zespół, należy objąć ochroną konserwatorską i ewentualnie zaprojektować przyszłą funkcję skansenu. Konieczne przywrócenie dawnej funkcji pomieszczeniom cechowni.</p>			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

A.P Katowice, Giesche S.A

Kartoteka środków trwałych KWK Wieczorek

22. Bibliografia

Pr.zbior. ,Geschichte der Bergwerksgesellschaft Georgs
von Giesches Erben, Breslau 1904 T I-III

J.Jaros, Słownik historyczny kopalń węgla na ziemiach
polskich, Katowice 1972

J.Westphal, Jahrbuch für den Oberbergamtsbezirk Breslau,
Kattowitz, Breslau, Berlin 1913

Z.Landau, J.Tomaszewski, Kapitały obce w Polsce 1918-1939,
Warszawa 1964

J.Popkiewicz, P.Ryszka, Przemysł ciężki Górnego Śląska
w gospodarce Polski międzywojennej 1922-1939, Opole 1959

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

mgr Ł.Konarzewski

26. Sprawdził

PLAN ORIENTACYJNY
KWK "WIEŻOREK"
REJON SZYBU "PUŁASKI"
SKALA 1:20 000

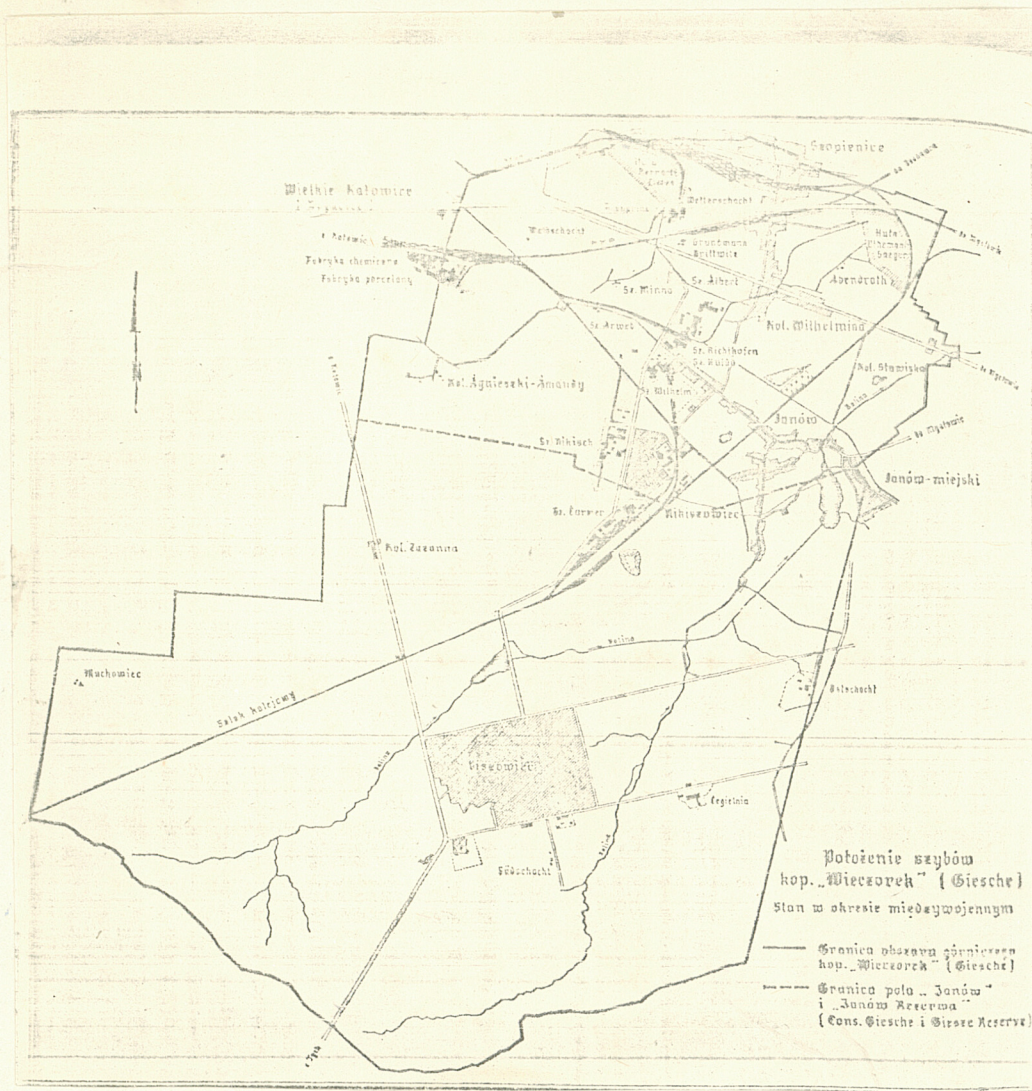
1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
KATOWICE - JANÓW	KWK "Więczorek"	Zabudowa szybu "Pułaski - c.d. opisu

od wjazdu usytuowano Elektrownię Jerzy znajdującą się w północnej części zespołu. Na wschód od niej rozciąga się biegnąca równolegle do traktu komunikacyjnego kopalni - torowisko. Dalej w kierunku południowo-zachodnim pomiędzy traktem komunikacyjnym a północno-zachodnią granicą kopalni - ul. Szopienicką zlokalizowano: wydłużony zespół cechowni i łaźni (ob. cechowni i magazynu), zespół dwóch maszynowni (klatka i skip) przetwornicy i kompresorowni, również wydłużony jak cechowni - zespół warsztatów mechanicznych oraz najdalej na południowy-zachód położoną stolarnię. Na przeciwko tzn. na południowy-wschód od zespołu maszynowni, po drugiej stronie traktu komunikacyjnego usytuowane jest nadszybie szybu Pułaski wraz z wieżą wyciągową. Budynek nadszybia związany jest z zabudowaniami sortowni przylegającej do niego od południowego-wschodu i znajdującej się bezpośrednio nad torowiskiem. Od północnej ściany nadszybia wyprowadzony jest łącznik skręcający następnie w kierunku północno-zachodnim i dochodzący ponad traktem komunikacyjnym do wschodniej elewacji wspomnianej łaźni. Nad większością budynków dachy dwuspadowe lub ich kombinacje, jedynie nad maszynowniami oraz częściowo nad łaźnią i cechownią - mansardowe. We wnętrzach przewaga posadzek cementowych jedynie w łaźni i maszynowniach - terakotowe. Wyposażenie w typowe urządzenia technologiczne, w większości współczesne poza wyposażeniem maszynowni, przetwornic, warsztatu oraz częściowo cechowni z łaźnią i elektrowni. Budynki zespołu wyposażone w instalacje elektryczną, wodno-kanalizacyjną, ciepłowniczą -co, sygnalizacyjną i telefon.

Wkładkę założył: mgr. Z. Konarzewski 1986 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WOBiDZ Katowice

1. Miejscowość KATWICE - JANÓW	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) KWK Wieczorek	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Zabudowa Szybu Pułaski - C.d. historii
-----------------------------------	---	--

Później Gwarectwo zaczęło powiększać swój stan posiadania. Nabyło nowe kopalnie i pola górnicze w okolicach Janowa, z których utworzono Skonsolidowaną Kopalnię "Giesche", oraz zakupiło nowe zakłady wydobywcze Heinitz (ob. "Rozbark") w Bytomiu oraz Kleofas w Katowicach. Powstały też nowe huty i zakłady wydobywcze galmanu. Do 1914 r. firma "Giesche" posiadała kopalnie rud w Szarleju (ob. m. Piekary Śl.), koło Chrzanowa i na Węgrzech. Cynk wytapiano we własnych 4 zakładach hutniczych koło Katowic z cynkownią, fabryką kwasu siarkowego, hutą ołowiu i walcownią. Zaplecze paliwowe stanowiły kopalnie węgla: "Giesche" (ob. "Wieczorek"), Kleofas (ob. "Gottwald") i Heinitz (ob. "Rozbark"). Do Gwarectwa należały ponadto: fabryka szamotu i porcelany, cegielnie, tartak, oraz wytwórnia superfosfatu. Koncern posiadał także rozległe dobra ziemskie oraz faktorie handlowe we Wrocławiu. W 1922 r. w wyniku podziału Górnego Śląska 4)5 majątku koncernu znalazło się po stronie polskiej. W tej sytuacji przeprowadzono podział Gwarectwa na dwa samodzielne przedsiębiorstwa w ten sposób, że firma niemiecka zachowała dawną nazwę a zakłady po stronie polskiej zostały przekształcone w spółkę filialną pod nazwą "Giesche" Spółka Akcyjna. Po kilku latach istnienia firma polska znalazła się w poważnych kłopotach finansowych. Gdy groziło jej przejęcie przez państwo polskie została zakupiona przez wielki koncern amerykański Silesian American Corporation w Delaware w 1926 r. Amerykanie przeprowadzili niezbędne inwestycje i wprowadzili żelazną dyscyplinę pracy - wyprowadzili firmę z kryzysu. Po wybuchu II wojny światowej do 1942 r. firma znalazła się pod zarządem komisarycznym a potem została wykupiona przez Gwarectwo S.G. za 20 mln marek w złocie. W 1945 r. majątek koncernu na ziemiach polskich został upaństwowiony.

Zespół budynków związanych z szybem Pułaski wzniesiono w stylu eklektyzmu z przewagą elementów secesji lecz zawierającym również cechy historyzmu - ściślej neobaroku (bud. maszynowni). Typowymi natomiast obiektami przemysłowymi pozbawionymi cech stylu architektonicznego są: nadszybie z sortownią oraz elektrownia.

Wkładkę założył: mgr Ł. Konarzewski 1986 r.
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: WOBiDZ Katowice

Jed. W.A. Olsztyn z. 135/S
OZGraf. Z.P. Ostróda z. 676 n. 40 000

Wzór ODZ 1978 r.